

Sigortacının Halefiyeti ve Rücu Hakkı Türk ve İsviçre Hukukunun Karşılaştırılması

Pelin BAYSAL & Cem ARIKAN & Ilgaz ÖNDER

Giriş

Türkiye ve İsviçre sigorta hukukunu kıyaslayan serinin ilk makalesinde söz edildiği üzere, Türk sigorta hukuku, çoğunluğu İsviçre hukuku esas alınarak hazırlanmış olan Türk Ticaret Kanunu'na bir istisna teşkil eder. Bununla birlikte, Türk sigorta hukuku kaynağını daima özel hukukun genel ilkelerinde bulmuştur ve bu sebeple Türk yargı mercileri ve doktrini, İsviçre hukukundaki gelişmeleri yakından takip etmektedir. Bu durum sigortacının halefiyeti ve rücu hakkı bakımından da geçerlidir.

Bu karşılaştırmalı inceleme, Türk ve İsviçre hukukunda sigortacının halefiyetinin hukuki dayanaklarını incelemekle beraber, söz konusu hukuk sistemlerinde sigortacının üçüncü kişilere rücu etme hakkının ana unsurlarını özetleyecektir. Sözleşme hukuku kapsamındaki alacağın devri bu incelemenin konusu kapsamına girmemektedir.

Sigortacının Halefiyetinin Hukuki Dayanağı

Türkiye

Sigortacıların sahip olduğu halefiyet hakkı, mal sigortaları için Türk Ticaret Kanunu ("TTK") m. 1472 ile, sorumluluk sigortaları için ise TTK m. 1481 ile düzenlenmiştir. TTK'nin 1472 ve 1481. maddelerinde yer verilen düzenlemelerin lafzı fazlasıyla benzerdir. Kanunkoyucu TTK m. 1472'de sigortacının halefiyetini şu şekilde kaleme almıştır:

(1) Sigortacı, sigorta tazminatını ödediğinde, hukuken sigortalının yerine geçer. Sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel kadar, sigortacıya intikal eder. Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı uyarınca, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir.

(2) Sigortalı, birinci fıkraya göre sigortacıya geçen haklarını ihlal edici şekilde davranırsa, sigortacıya karşı sorumlu olur. Sigortacı zararı kısmen tazmin etmişse, sigortalı kalan kısımdan dolayı sorumlulara karşı sahip olduğu başvurma hakkını korur.

Sigortacının halefiyeti, zarar sigortalarında geçerli olan "zenginleşme yasağı" ilkesine dayanmaktadır. Bir diğer ifade ile halefiyet ile amaçlanan sigortalının sigortacı ve zarar sorumlusundan ayrı ayrı tazminat talep ederek zenginleşmesini engellemektir. Öte yandan halefiyet, sigorta koruması nedeniyle zarar sorumlusunun tazmin yükümlülüğünden kurtulmasının önlenmesi açısından da önemlidir. Dolayısı

ile kanun gereği sigorta tazminatı ödeyen sigortacı, herhangi bir işleme gerek kalmaksızın sigortalının tazminat talep hakkına halef olur.

Halefiyete dayalı rücu hakkının kimlere karşı ileri sürülebileceğine ilişkin ne yazık ki kanunda yol gösterici bir düzenleme bulunmamaktadır. Madde 1472 anlamında hakkın ileri sürülebileceği sorumlu; eş, anne, baba, çocuk, kardeş gibi sigortalı ile yakın aile bağı içindeki bir kimse ya da sigortalının müşterek bütçe ile aynı çatı altında birlikte yaşadığı kişi olabilir. Hal böyle olunca zarar sorumlusunun zararı tazmin etmesinin ekonomik sonuçlarına yine sigortalının kendisi katlanacaktır. Bu hallerde sigortalının zarar sorumlusundan tazminat talep etmeyeceği kabul edilerek, sigortacının zarar sorumlusuna rücu edememesi doktrinde ileri sürülmektedir¹. Ancak bu görüşün ne yazık ki ne bir kanuni ne de yargısal dayanağı bulunmaktadır.

Sigortacı ancak ödediği nispette sorumlulara karşı rücu hakkını elde eder. Eğer sigortacı zararın bir kısmını karşılamış ise, sigortalı kalan zararı için sorumlulara karşı dava hakkını korur. Sigortacının rücu hakkının kullanımı konusunda sigortalı ile sigortacı arasında bir öncelik olup olmadığı sorunu Türk hukukunda tartışma konusu olmuştur. Yasa 1472/2 uyarınca herhangi bir öncelik öngörmemektedir. Sigortacı kısmen tazmin akabinde sorumlulara karşı rücu hakkını sigortalının tamamen tazminini beklemeksizin başlatabilir. Bu husus doktrinde eleştirilmekte² ise de kanun söz konusu açık hüküm uyarınca aksi yönde bir yoruma el vermemektedir.

İsviçre

1 Ocak 2022’de 1908 tarihli İsviçre Sigorta Sözleşmeleri Kanunu’nun (“İSSK”) gözden geçirilmiş hükümleri yürürlüğe girmiştir. Bu hükümlerin arasında bulunan İSSK madde 95(2), aşağıdaki şekildedir:

“Sigortacı, poliçeyle belirlenen sigorta tazminatını ödediği an ve oranda, uğranan zarardan doğan haklar bakımından hukuken sigortalının yerine geçer.”

Bu hüküm, İsviçre Hukuku’nda sigortacının halef olarak sigortalının yerine geçmesine açık bir hukuki dayanak oluşturur. Söz konusu hüküm halefiyet ilkesini tesis etmesine rağmen, kanunda bu hükmün istisnaları da mevcuttur. Örneğin zararın, sigortalıyla belirli bir yakınlığı bulunan üçüncü bir kişinin hafif kusuruyla meydana geldiği hallerde sigortacı, hukuken sigortalının yerini almayacaktır. Kanunda, sigortalı ile zarardan sorumlu üçüncü kişi arasında yakın bir ilişki olduğunun kabul edilmesi gereken üç hal düzenlenmiştir. Buna göre, sigortalı ve üçüncü kişi (a) aynı evde yaşıyorlarsa, (b) üçüncü kişinin, sigortalı ile arasında bir iş ilişkisi varsa ve (c) üçüncü kişi, sigorta edilen malı kullanma yetkisi veren bir hakka sahipse, sigortalı ile arasında yakın bir ilişki olduğunun kabulü gerekir (İSSK m. 95c (3)(a)-(c)). Zarar sigortasından başka bir sigorta türünün söz konusu olduğu hallerde de rizikonun gerçekleşmesi üzerine sigortalının üçüncü kişilere karşı sahip olacağı haklar sigortacıya intikal etmez (İSSK m. 96).

Sigortacının halefiyet hakkı sigortalısına ödeme yaptığı anda hayat bulur. Bu hak yapılan ödeme miktarına tekabül etmektedir. Sigortacı sigortalısını kısmen tazmin etmiş olsa da üçüncü kişiye karşı halefiyet hakkına sahip olur. Her ne kadar İsviçre hukuku sosyal güvenlik mevzuatına tabi sigortalarda sigortalının üçüncü kişiye rücu ederken sigortacısından daha öncelikli olduğuna dair açık bir hüküm ihtiva etmekteyse de bu hüküm aynı önceliği özel sigorta ilişkilerinin geneline uygulamak

¹ Yazıcıoğlu, Emine, Seker Ögüz, Sigorta Hukuku, sf. 198

² Yazıcıoğlu, Emine, Seker Ögüz, Sigorta Hukuku, sf.199

için yeterli değildir. Özel sigortalarda sigortalının sahip olduğu öncelik hakkı Federal Trafik Kanunu'nun 88. maddesinde kendine yer bulmuştur:

“Zarara uğramış kişinin kaybı sigorta ödemesiyle tamamen tazmin edilmemişse, sigortacılar sorumlu kişiye ya da onun sorumluluk sigortacısına karşı olan rücu haklarını ancak bu hakkın kullanımını zarara uğramış kişiye bir dezavantaj teşkil etmeyecekse kullanabilir.”

Federal Mahkeme BGE 117 II 627 sayılı kararında Federal Trafik Kanununda düzenlenmiş olan sigortalının rücu sırasındaki önceliğinin tüm özel sigortalar ve her sigortacı için geçerli ve bağlayıcı olması gerektiğine hükmetmiştir. Dolayısıyla, bir sigorta koruması uğranılan zarar için tam bir teminat sağlamıyorsa ve sigortacı da zararı sadece bu kısma kadar tazmin etmişse, sigortacı ve sigortalının zarar veren üçüncü kişiye karşı birbirinden bağımsız rücu hakları olacaktır: Sigortalı zararının sigorta kapsamına girmeyen kısmı için ilk talep hakkını koruyacak ve sigortacı da zararın tazmin ettiği kadarı için rücu edecektir.

O halde İSSK 95c (2)'nin yeni hali net görünmektedir: Sigorta bedelini ödeyen sigortacı, sigortalıya zarar veren ve bu zararı tazmin etmekle yükümlü olan üçüncü kişiden zararın tazminini talep edebilmek amacıyla, sigortalının yerine geçer.

Ancak, İSSK m. 95c (2), 1 Ocak 2022 tarihinden önce yapılan sigorta sözleşmelerine uygulanmaz (İSSK m. 103a). Bu halde, 1 Ocak 2022'den önce yapılmış olan sigorta sözleşmeleri ve bu tarihten önce meydana gelen rizikolara karşı halen uygulanacak olduğundan, İsviçre Federal Mahkemesi'nin halefiyete ilişkin içtihadı önemini yitirmemiştir. Bu konuda Federal Mahkeme'nin 7 Mayıs 2018 tarihli 4A_602/2017 esas numaralı kararı, en önemli kararlardandır. Bu kararında Federal Mahkeme, sigortacının halefiyetine İsviçre Borçlar Kanunu (“İBK”) madde 51'de düzenlenen, müteselsil borçluların birbirlerine karşı sahip olduğu rücu hakkına ilişkin sözleşme hukuku ilkelerinin³ uygulanacağı yönündeki yerleşik içtihadın, artık geçerli olmadığına hükmetmiştir. Federal Mahkeme, sözleşme hukuku ilkelerine dayanan bu eski uygulamasını, yeni İSSK yürürlüğe girmeden önce, sigortacının halefiyetine yapılan tek atfın eski İSSK m. 72'de yer aldığını göz önünde bulundurarak geliştirmişti. Eski İSSK m.72'de yalnızca haksız fiilden sorumlu üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilecek bir rücu hakkı düzenlenmişti, sözleşme dolayısıyla sorumlu olan üçüncü kişilere rücu etme hakkı düzenlenmemişti. Bu sebeple, Federal Mahkeme İBK m. 51 hükmünün in sigortacının rücu hakkına da uygulanacağına hükmetmişti. Ancak, 7 Mayıs 2018'den itibaren, Federal Mahkeme eski uygulamadan ayrılmış ve sigortacının daha önce İBK m. 51 anlamında sözleşme dolayısıyla sorumlu olan taraflardan biri olarak kategorize edilmesinin hatalı olduğuna karar vermiş ve sigortacının aslında, sözleşmesel yükümlülüklerin sadece sigortalının zararını giderirken söz konusu olduğuna kanaat getirmişti. Her ne kadar, Federal Mahkeme 7 Mayıs 2018 tarihli kararında açıkça belirtmemiş olsa da İsviçre doktrini bu kararı (en azından 7 Mayıs 2018'den sonra ileri sürülen talepler açısından) sigortalılara geniş kapsamlı bir halefiyet hakkı tanıyan yeni bir mahkeme uygulaması olarak ele almıştır.⁴

³ İBK m. 51/2: “Kural olarak, tazminat öncelikle haksız fiil esasına göre sorumlu olan kişi tarafından, son olarak ise kanun gereği kusursuz sorumluluk esasına göre sorumlu olan ya da sözleşmesel sorumluluk esasına göre sorumlu kişi tarafından ödenir.”

⁴ Gözden geçirilmiş İSSK hükümleri yürürlüğe girmeden önce öngörülen zamanaşımı süresi 2 yıldır. Bu sırada 7 Mayıs 2018'den önce talep edilen, zamanaşımının alacaklı tarafından kesilmediği veya uzatılmasının talep edilmediği alacaklar zamanaşımına uğrayacaktır.

Sigortacının üçüncü kişiye karşı sahip olduğu rücu hakkı

Türkiye

Türk hukukunda, sigortacının zarardan sorumlu üçüncü kişilere rücu etme hakkının doğması için, (a) sigortacı ve sigortalı arasında geçerli bir sigorta sözleşmesi olması, (b) sigortacının bu sigorta sözleşmesine dayalı bir sigorta tazminatı ödemesi yapmış olması ve (c) sigortacının ödeme yaptığı sigortalının zarar verene karşı bir talep ve dava hakkının olması gerekir.⁵ Bu şartlar yerine geldiğinde, sigortalının üçüncü kişilere karşı sahip olduğu talep ve dava hakkı tamamıyla sigortalıya geçer. Türk hukukunda halefiyetle geçen talep ve dava hakkını, sigortacı kendi adına ileri sürer, sigortalının değil. Bu sebeple, sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, halefiyet kuralı uyarınca sigortacı dava veya takibi kaldığı yerden kendi adına devam ettirebilir.

Sigortacının üçüncü kişiye karşı sahip olduğu rücu hakkı, esasında sigortalının zarardan doğan tazminat hakkına dayandığından, hakkın kapsamı halefiyetten etkilenmez. Bunun bir sonucu olarak, sigortacının rücu hakkı, sigortalının normal şartlar altında mevcut olan tazminat hakkı ile aynı zamanaşımı süresine tabi olur. Sigortacının halefiyeti hakkı zamanaşımı süresini durdurmaz veya kesmez. Ek olarak, zarara sebep olan üçüncü kişi, esasen sigortalıya karşı sahip olduğu savunmaları, sigortacıya karşı da ileri sürebilecektir. Bu duruma, aşağıdaki Yargıtay kararı örnek gösterilebilir:

“Davacı sigorta şirketi ... yasal halefiyet hakkına dayanarak sigorta ettiren yerine geçmiş ve bu sıfatla dava açmış bulunmasına göre , zarara neden olan davalının sigorta ettirene karşı haiz olduğu def’ileri sigortacıya karşı ileri sürebileceğinin ve bu meyanda ... karşı dava açmak ve takas- mahsup isteminde bulunmak yetkilerini kullanabilir.”⁶

4

İsviçre

Kural olarak, İsviçre hukukunda sigortacının zarardan sorumlu üçüncü kişilere karşı ileri sürebileceği bir rücu hakkına sahip olup olmadığı, halefiyet hakkından bağımsız olarak değerlendirilir. Sigortacının rücu hakkının doğması için İsviçre mahkemeleri şu üç şartı aramaktadır: (a) sigortacı, sigorta poliçesi uyarınca zararı tazmin etmekle yükümlü olmalı, (b) sigortacı, sigorta tazminatını sigortalıya ödemiş olmalı ve (c) sigortacının ödediği tazminat, rücu hakkını ileri sürdüğü üçüncü kişinin vermiş olduğu zarardan doğan yükümlülüğe karşılık gelmelidir.

Yukarıda bahsi geçen ilk iki şart, sigortacının halefiyet hakkının doğması için de aranan şartlardır. Sigortacı, halefiyet kuralları uyarınca hukuken sigortalının yerine geçtiğinde, bu iki şartı zaten yerine getirmiş olacaktır.

Buna ek olarak, üçüncü şart da halefiyet kurumunun doğasının bir gereğidir. Hakikaten de sigortacı, poliçede öngörülmüş zarar bakımından hukuken sigortalının yerine geçer. Bu sebeple, sigortacı sigortalının üçüncü kişilere karşı sahip olduğu haklarından yalnızca o zarardan doğanlar bakımından sigortalıya halef olur. Örneğin, bir bagajın kaybolmasını sigorta eden bir seyahat sigortacısı, daha sonradan sigortalının araba kazası yapmasına sebep olan üçüncü bir kişinin trafik sigortacısına

⁵ Bahar Kızılsümer, Sigortacının Kanuni Halefiyetinin Şartları ve Sınırları, On İki Levha Yayıncılık, sf. 55.

⁶ Yargıtay 11. HD, E. 2003/3736, K. 2003/10567.

rücu edemez. Bu olayların birbirlerinden bağımsız iki farklı zarara ilişkin olmaları sebebiyle, bu iki farklı olaydan doğan tazminat talepleri birbirlerine karşılık gelmez.

Zarardan sorumlu üçüncü kişi altta yatan hukuki ilişkiden kaynaklı tüm savunmalarını sigortacıya da ileri sürebilir. Bunun bir istisnası zamanaşımı meselesiyle ilgilidir. Federal Mahkeme BGE 133 III 6 sayılı kararında sigortalının halefi olan sigortacının kıyas yoluyla sebepsiz zenginleşme hükümlerine tabi olduğuna ve bu doğrultuda zarar veren üçüncü kişiye karşı olan rücu hakları için bir yıllık ayrı bir zamanaşımının geçerli olduğuna hükmetmiştir. Bu zamanaşımı süresi sigortacının üçüncü kişinin zarardan sorumlu olduğunu öğrendiği andan başlayacaktır. Bu hüküm sigortacının halef olduğu hakkın üçüncü kişinin sorumluluğunun öğrenilmesinden önce zamanaşımına uğradığı durumlara yol açmaktadır. Böyle bir durumda, üçüncü kişi bir yıllık zamanaşımı süresi içinde talepte bulunan sigortacıya karşı zamanaşımı savunmasında bulunamaz.

Sonuç

Tarihsel derin bağları olan Türk ve İsviçre hukuku İsviçre Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'nun yenilenmiş hükümleriyle birbirlerine daha da yakınlaşmış gibi görünmektedir. Türk hukuku her ne kadar bazı yönleriyle halefiyet hakkı konusunda daha eski ve geniş bir uygulamaya sahipse de hala sigortalının rücu taleplerindeki öncelik hakkı gibi bazı konulardaki tartışmaları neticelendirmeyi başaramamıştır. Çağdaş hukuk kaynaklarının mukayeseli bir şekilde incelenmesi, sadece akademisyenler için değil kanun koyucular için de oldukça yararlı olacaktır, zira ancak bu halde devinim içinde olan hukuki ve ekonomik hayatın getirdiği hukuksal boşluklar sağlıklı bir şekilde doldurulabilir.

Detaylı bilgi için lütfen iletişime geçiniz:

Pelin BAYSAL

pelin@baysaldemir.com

Cem ARIKAN

arikan@gbf-legal.ch

Ilgaz ÖNDER

ilgaz@baysaldemir.com